

Tisztelt Főpolgármester Úr!
Tisztelt Főpolgármester-helyettes Asszony!
Tisztelt Polgármester Úr!
Tisztelt Tankerületi Igazgató Asszony!
Tisztelt Ünneplő Közönség!

Az Árpád Gimnázium közössége örömmel és köszönettel fogadja, hogy a Tarlós István főpolgármester úr vezette Fővárosi Önkormányzat által emeltetett Árpád-szobor itt, az iskolánk épülete előtti parkban kapott helyet. Hálásak vagyunk Oláh Mátyás László szobrászművésznek is, aki Árpád korához hűen, izgalmasan és látványosan formálta meg a honfoglaló vezér alakját.

Amikor a főpolgármester úr megtisztelő felkérésére a mai alkalomra készültem, sok-sok gondolat kavargott a fejemben. Gondolatok arról, hogy a múlt század első felében, miután gimnáziumunk felvehette, felvette Árpád fejedelem nevét, milyen kultusza is alakult ki az iskolában a névadónak, no meg gondolatok arról, mit tudunk, avagy mit nem tudunk a népének jelentős földterületet, ezáltal hazát szerző fejedelemről, no és arról is, mi lehet Árpád üzenete a ma embere, a ma fiataljai számára.

Ezen töprengéseim eredménye egy részét szeretném megosztani Önökkel, akik itt vannak és a jelenlétükkel részt vesznek abban, hogy ezek a pillanatok ünneppé válhassanak.

Gazdag iskolatörténeti gyűjteményünk adatai alapján tudom, hogy gimnáziumunk 1921-ben vette fel Árpád nevét. Az 1920-21-es értesítő címlapján találkozunk először az új névvel: *Budapesti III. ker. Magyar Királyi Állami „Árpád” Főgimnázium*. Árpád neve itt még idézőjelben szerepel. Az egy évvel későbbi, tehát az 1921-22-es értesítőn Árpád neve – mutatván, teljes polgárjogot nyert – már idézőjel nélkül olvasható, a címlap hátoldalán a tanári könyvtár Ex librise alatt pedig az alábbi szöveg található:

„A vallás- és közoktatási minisztérium az igazgató és a tanári testület régi óhajának eleget téve, 11.514/921. sz. rendelettel megengedte, hogy az intézet címébe a honalapító „Árpád” nevét vehesse fel. E név megválasztásában irányadóul szolgált, hogy Árpád fejedelem a magyar föld meghódítója és megalapítója, az ország alap- vagy vérszerződésének, a szabad magyar alkotmány talpkövének megteremtője. A nemzeti hagyomány szerint a nagy és dicső fejedelem a Fölvidék, a Tiszántúl, Erdély és a Duna-Tisza között fekvő országrészeket meghódítván, a Duna jobb partjára vonult és Etel várában, a mai Óbudán ütötte föl székhelyét. Innen indultak ki diadalmas csapatai a dunántúli országrész meghódítására. 907-ben meghalt. A magyar nemzet a nagy fejedelem holttemét ősi szokás szerint egy patak mellé temette, melyet még a rómaiak vezettek Óbudába. Sírja felett utóbb az Alba Maria templom épült, melynek mai nyomát a református hitközség házának építésekor vélték föltalálni.”

- eddig az idézet. Az írás jelentőségét mutatja, hogy hosszú-hosszú évekig minden évkönyvünk kezdőoldalán szerepelt.

Gimnáziumi elődeink 1923-tól kezdődően minden év májusában megemlékeztek a névadóról, ezt az alkalmat „Árpád-ünnep”-nek nevezték. Ezek a megemlékezések eleinte csak szerény iskolai körülmények között zajlottak. Az egykori évkönyvekben az *Ünnepélyek* címszó alatt az alábbiakat olvashatjuk:

*1923. Árpád-ünnep és cserkész zászlószentelés,
1924: Árpád-ünnep,
1925: Honalapító Árpád intézeti emlékünnepe,
1926: Honalapító Árpád fejedelem intézeti emlékünnepe,
1927: (újra) Honalapító Árpád fejedelem intézeti emlékünnepe.*

A nagyszabású Árpád-ünnepségek Gáldy (eredeti nevén Gajda) Béla igazgatói működéséhez köthetők. Ő 1927-ben lett gimnáziumunk vezetője. 1928-tól az Árpád-ünnepek már a Városligetben zajlottak, Árpád fejedelem szobránál, ahova a gimnázium teljes tanári kara és diáksága kivonult, és ünnepi műsorral tisztelgett a névadó emléke előtt. Idézet az 1927-28-as évkönyvből:

„Május 3. Az intézet patrónusának, Árpádnak, a honalapító vezérnek emlékezetét ezidén úgy ünnepeltük meg, hogy az egész intézet kivonult a városligeti millenáris emlékhöz, s Árpádnak azon lévő szobrát rövid ünnepség keretében megkoszorúzta.

- 1. Himnusz. Énekelte az egész ifjúság.*
- 2. Pusztaszer. Lampérth Géza verse. Elmondta Mórotz Sándor VIII. o. tanuló.*
- 3. Alkalmi megemlékezést mondott Vikár Vilmos VII. o. tanuló.*
- 4. Hiszekegy. Énekelte az ifjúság.*

A szép, enyhe tavaszi időben az éppen akkor megnyílt Nemzetközi Árumintavásárra igyekvők közül népes közönség is akadt bensőséges kis ünnepélyünknek.”

A következő évtől az évkönyvek már mint hagyománnyá vált eseményt említik az *„iskolánk patrónusának, a honfoglaló Árpádnak dicsőséges emlékezetét”* ünneplő iskolai megemlékezéseket. Ezen alkalmak egyikén egyébként többek között Tarics Sándor, első olimpiai bajnokunk is szavalatot mondott. 1933-tól az Árpád-szobor mellett az I. világháború hősi halottainak emlékművét is bevonták a megemlékezésbe, a diákok tisztelegve vonultak el a két emlékmű előtt. 1939-től megváltozott az esemény leírásának szövege, rövidebb, kevésbé fennkölt lett, koszorúzásról például nem esett szó. Ez az iskolai hagyomány 1942-ig tartott, az ünnepségek felsorolása között ugyanis az 1942-43-as évkönyvben már nem szerepel az Árpád-ünnep.

Említést kell tennem arról is, hogy a névfelvételt követően az Árpád-öntudat erősödésének jeleként lett Árpád fejedelmet ábrázoló jelvénye, illetve címere gimnáziumunknak. A jelvényt a diáksapkán, a címert a diákruhán, sportmezen viselték a diákok.

A névadónk iránti tisztelet kifejeződése volt az is, hogy 1932-től az évkönyvek borítóját – a korábbi egyszerű szöveges felirat helyett – egy Árpád fejedelmet ábrázoló nagyméretű tusrajz díszítette, melynek mintájául a Hősök terén látható Árpád-szobor szolgált, s amelyet feltehetőleg egy diák készített. Ez a tradíció is 1942-ben szakadt meg.

Óhatatlan, hogy Árpád fejedelem élete és tettei után kutatva kérdések garmadája fogalmazódott meg bennem. Ezek közé tartozik többek között az, hogy *Mit árulnak el Árpád fejedelem életéről az írásos emlékek, közülük melyek tarthatók hitelesnek, vagy legalább életszerűnek? Mikor és milyen árnyalatokkal színesítette alakját az utókor, amíg eljutott a Vörösmarty Mihály eposzába foglalt, a Feszty Árpád körképén és a Munkácsy Mihály festményén látható, a köztéri szobrokba öntött-faragott diadalmas honszerzőig? Ki volt valójában a magyarok első fejedelme? Mikor született Árpád? Szakrális uralkodó volt vagy hadvezér? Részt vett-e a pozsonyi csatában? Meglepett, hogy az előző kérdésekre adható válaszok többségét csak a valószínűség szintjén fogalmazhatja meg még a IX–X. század eseményeit kutató történész is. A legelterjedtebb nézetek szerint Árpád fejedelemsége 895 és 907 közé tehető. Tizenkét esztendő igazán nem sok egy nemzet életében, ám ez a tizenkét esztendő máig ható érvényű sorsforduló tanúja: kezdődik a magyarok tömeges Kárpát-medencébe költözésével, közbülső éve a magyar fennhatóság kiterjesztésével telnek, diadalmas végpontját pedig az addig megszerzett területek megvédése, a pozsonyi csata jelenti.*

Ez utóbb említett, kissé talán elfeledett, de bizonyosan ritkán emlegetett küzdelem pedig nem akármiért folyt. Az Avar Kaganátus bukása után mintegy 90 évvel ugyanis újra egy sztyeppe eredetű hatalom kezén egyesült a Kárpát-medence, s ez a fejlemény alaposan átrajzolta Közép-Európa politikai térképét. A helyben talált túlélő avarság nem fejtett ki ellenállást az újonnan érkezett néppel szemben, sőt a magyar etnogenezis részesévé vált; a politikai kereteiktől megfosztott morvák elmenekül-

tek vagy beolvadtak; a dél-erdélyi bolgárok sem szólhattak bele az új rend kialakulásába: világos, hogy egyedül a Keleti Frank Királyság rendelkezett olyan katonai erő felett, amely léteben fenyegette a Magyar Nagyfejedelemséget. A határ menti villongásokat 907 nyarán követte az a birodalmi nagyságrendű támadás, amelynek bevallott célja a magyarok megsemmisítése volt. Őseink Pozsonyig engedték előrenyomulni a támadókat, ott a sztyeppei taktika elemeinek, a színlelt megfutamodásnak, majd a bénító hatású nyílzápornak a mintaszerű alkalmazásával előbb a salzburgi érsek, majd a bajor herceg seregét verték meg. A két fővezérrel együtt számtalan keleti frank harcos esett el. Ez a győzelem még a tiszteletre méltó és nagyhírű nándorfehérvári diadal jelentőségével is vetekszik, hiszen amíg 1456-ban egy szilárd állami keretek között élő nemzedéknek kellett helytállnia, addig 907-ben egyenesen az volt a tét, hogy ezek a szilárd állami keretek egyáltalán kialakulhatnak-e. Pozsony hősei erre a történelmi kérdésre igennel feleltek, méghozzá oly nyomatékkal, hogy német földről kiinduló birodalmi léptékű hadjárat legközelebb csak 123 év múltán érte hazánkat. Nem tudjuk, Árpád megérte-e 907 nyarát, nem tudjuk, értesült-e a győzelemről. Számunkra megismerhetetlen körülmények között távozott e világról, éppen úgy, ahogyan érkezett.

A konkrét tények aprólékos ismerete nélkül is biztosak lehetünk azonban abban, hogy Árpád kiváló vezetői képességekkel rendelkező és mindezeket a képességeket a közössége, a népe javára kamatoztató fejedelem volt. Az a vezető, aki a megfelelő időben felismerte a magyarság sorskérdéseit, az a vezető, aki ezekre a kérdésekre határozott és bátor válaszokat adott, az a vezető, aki nagyon sokat tett azért, hogy immár több mint ezer éve itt élhessünk és az anyanyelvünkön beszélhessünk, az a vezető, aki a békés és biztonságos élet, a gyarapodás lehetőségét adó országot hagyott örökül utódaira. Árpád alakja minőséget is jelent, azt a minőséget, amit egy ember az életében ki tud hozni önmagából. Mindmáig azt üzeni, hogy ismerjük fel a pillanatokat, és minden pillanatnyi döntésünket hassa át ne csak a jelen, hanem a jövő képe is. Mi pedig örülhetünk, hogy ezt is kaptuk és örülhetünk, hogy vannak olyan nagyjaink, akikre büszkék lehetünk.

Egy szobor létrejöttének az az értelme, ha az emberekben, akik nézik, elindít valamit, elindít valamilyen gondolati vagy érzelmi folyamatot, elindít valamilyen emlékezést, elindít valamilyen önvizsgálatot. Ha minden nap, amikor elmegyünk e szobor előtt, az eszünkbe jutnak azok a kérdések, hogy mit teszünk, mit tettünk aznap egymásért, kultúránkért, magyarságunkért, a világért, akkor a szobor nem csak azért áll itt, hogy díszítsen egy teret, akkor a szobor megszólít bennünket, akkor a szobor ereje hat.

Kívánom, hogy így legyen, és köszönöm, hogy mindezt elmondhattam.